

Πανελλήνιο Συνέδριο της Διδακτικής των Φυσικών Επιστημών και Νέων Τεχνολογιών στην Εκπαίδευση

(2023)

13ο Πανελλήνιο Συνέδριο Διδακτικής των Φυσικών Επιστημών και Νέων Τεχνολογιών στην Εκπαίδευση: Πρακτικά Εκτεταμένων Συνόψεων των Εργασιών

Παιδαγωγική πειθώ: Διερεύνηση της αξιοποίησής της στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Κωνσταντίνος Σωφρονίδης, Κωνσταντίνος Διαμαντής

doi: [10.12681/codiste.5669](https://doi.org/10.12681/codiste.5669)

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΠΕΙΘΩ:ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΗΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΗΣ ΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Κωνσταντίνος Σωφρονίδης¹, Κωνσταντίνος Διαμαντής²

¹Εκπαιδευτικός Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, ²Ε.ΔΙ.Π. Α.Π.Θ.

ΠΜΣ «Διδακτική της Φυσικής και Εκπαιδευτική Τεχνολογία», Τμήμα Φυσικής, Α.Π.Θ.

swfron@sch.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η σχέση πειθούς και διδακτικής άρχισε να διερευνάται πριν από μερικές δεκαετίες. Αρκετοί ερευνητές έχουν υποστηρίξει ότι η πειθώ, με τη θετική έννοια του όρου, φαίνεται να είναι εγγενής στη διδακτική διαδικασία καθώς και ότι η ουσιαστική μάθηση είναι πιθανώς δύσκολο να προκύψει απουσία πειθούς. Υπάρχουν επίσης ερευνητές που έχουν προτείνει τη «διδασκαλία ως πειθώ», μία προσέγγιση της διδασκαλίας με την οποία οι εκπαιδευτικοί ενθαρρύνονται να αξιοποιήσουν πρακτικές πειθούς για την επίτευξη πολλαπλών διδακτικών στόχων. Στο πλαίσιο αυτής της προσέγγισης, η πρώτη επιδίωξη της παρούσας έρευνας ήταν να αναζητηθούν στη βιβλιογραφία επιστημονικά τεκμηριωμένες πρακτικές πειθούς. Η δεύτερη επιδίωξη ήταν να διερευνηθεί ποιες από αυτές αξιοποιούνται πιο συχνά στην τάξη, καθώς και αν υπάρχει κάποια διαφοροποίηση στη χρήση τους ως προς τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των εκπαιδευτικών. Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας φάνηκε μία θετική στάση των εκπαιδευτικών του δείγματος απέναντι στη διδακτική αξιοποίηση της πειθούς, αναγνωρίστηκε η θετική της πτυχή και οι πολλαπλοί της ρόλοι στη διδακτική διαδικασία.

Λέξεις κλειδιά: πρακτικές πειθούς, διδασκαλία ως πειθώ, δευτεροβάθμια εκπαίδευση

PEDAGOGICAL PERSUASION: EXPLORING ITS UTILIZATION IN SECONDARY EDUCATION

Konstantinos Sofronidis¹, Konstantinos Diamandis²

¹Secondary Education Teacher, ²Laboratory Teaching Staff, A.U.Th.

PGS "Didactics of Physics and Educational Technology", School of Physics, A.U.Th.

swfron@sch.gr

ABSTRACT

The relationship between persuasion and teaching has been studied for several decades. Many researchers have argued that persuasion, in a positive sense, appears to be inherent in teaching practice and that effective learning may be difficult to achieve in the absence of persuasion. There are also researchers who propose 'teaching as persuasion' as an alternative approach to teaching, in which educators are encouraged to use persuasion principles to achieve multiple educational goals. In the context of this approach, the first aim of this study was to identify scientifically proven principles of persuasion in literature. The second aim was to investigate which of these principles were most frequently used in the classroom and whether there were any differences in their use according to the demographics of the teachers. From the analysis of the results, a positive attitude of teachers towards the use of persuasion emerged and a positive aspect of persuasion and its multiple roles in the teaching process was acknowledged.

Keywords: principles of persuasion, teaching as persuasion, secondary education

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η πειθώ είναι μία διαδικασία δημιουργίας και παρουσίασης μηνυμάτων τα οποία σχεδιάζονται με μία ποικιλία τεχνικών με την πρόθεση να τραβήξουν την προσοχή και το ενδιαφέρον, να δημιουργήσουν αξιοπιστία και εμπιστοσύνη, να κάνουν τον παραλήπτη να αποδεχθεί ή να εσωτερικεύσει νέες ιδέες, πεποιθήσεις, αξίες και συμπεριφορές προκειμένου να ενεργήσει με έναν επιθυμητό τρόπο. Αν συγκρίνει κανείς μία θετική εννοιολόγηση της πειθούς, απαλλαγμένη από την αρνητική εικόνα του εξαναγκασμού, της χειραγώγησης, της κατήχησης και της εξαπάτησης, οι σκοποί της πειθούς και της διδασκαλίας φαίνεται να εμφανίζουν πολλά κοινά στοιχεία. Κατά την άποψη της Hynd (2001) η πειθώ φαίνεται να είναι εγγενής στη διδακτική διαδικασία. Με βάση τον τυπικό ορισμό της πειθούς ως της πράξης που παρακινεί κάποιον να κάνει κάτι ή να πιστέψει σε κάτι μέσω επιχειρημάτων, συλλογισμών, προτροπών, ή παρακλήσεων αν δεχθούμε ότι αντικείμενο της διδασκαλίας είναι να αλλάξει τη γνώση, τα ενδιαφέροντα και τις πεποιθήσεις των μαθητών, πρέπει επίσης να δεχθούμε ότι αντικείμενο της διδασκαλίας είναι η πειθώ (Hynd, 2001).

Η σχέση της πειθούς με τη διδακτική πρακτική έχει ιστορία μερικών δεκαετιών. Οι εκπαιδευτικοί ψυχολόγοι ενδιαφέρθηκαν για την έρευνα σχετικά με την πειθώ στα τέλη της δεκαετίας του '90, όταν έγινε φανερό ότι η έρευνα της κοινωνικής ψυχολογίας για την αλλαγή στάσης θα μπορούσε να σχετίζεται με τη γνωσιακή και εκπαιδευτική έρευνα για την εννοιολογική αλλαγή (Vosniadou, 2001). Αποτέλεσμα αυτής της θεωρητικής επαφής ήταν μεταξύ άλλων η «διδασκαλία ως πειθώ», μία προσέγγιση της διδασκαλίας όπου οι εκπαιδευτικοί ενθαρρύνονται να αξιοποιήσουν πρακτικές πειθούς για την επίτευξη πολλαπλών διδακτικών στόχων. Η «διδασκαλία ως πειθώ» απορρίπτει την απλή μεταφορά γνώσης από τον δάσκαλο στο μαθητή καθώς και ότι όλοι οι μαθητές αποδέχονται σε μικρό ή μεγάλο βαθμό οποιαδήποτε πληροφορία τους δοθεί σε ένα μαθησιακό περιβάλλον. Εκτιμά την αξία που έχουν οι εναλλακτικές ιδέες αλλά και τα συναισθήματα των μαθητών στην τάξη, αναγνωρίζει τη δύναμη των μηνυμάτων στη διαμόρφωση της γνώσης, υποστηρίζει ότι στα σύνθετα θέματα οι διαφορετικές οπτικές αξίζει να διερευνηθούν, θεωρεί ότι οι βαθιές αλλαγές στην κατανόηση των μαθητών επιτυγχάνονται προσεγγίζοντας τα κίνητρά τους, τα γνωστικά και τα κοινωνικο-πολιτισμικά τους χαρακτηριστικά και θέτει το βάρος των αλλαγών στους μαθητές παρά στους δασκάλους. Εισήχθη από την Murphy (2001) και άλλους ερευνητές, όπως οι Alexander et al. (2002).

Αφορμή για την επιλογή του ερευνητικού προβλήματος στάθηκε η μελέτη άρθρων της βιβλιογραφίας σχετικά με τη ρητορική, την πειθώ και τον ευρύτερο χώρο της κοινωνικής επιρροής. Από τη μελέτη αυτή διαπιστώθηκε ότι υπάρχουν ποικίλες πρακτικές πειθούς που αξιοποιούνται σε διάφορους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας, ωστόσο δεν βρέθηκαν σε κάποια έρευνα συγκεντρωμένες αυτές που πιθανώς χρησιμοποιούνται στη Διδακτική. Οι πρακτικές πειθούς στις οποίες αναφέρθηκε στη μελέτη της η Murphy (2001) και όσες εφάρμοσαν οι Alexander et al. (2002) ήταν περιορισμένης κλίμακας. Έτσι προέκυψε η ανάγκη να αναζητηθούν στη βιβλιογραφία και να συγκεντρωθούν όσο το δυνατόν περισσότερες πρακτικές πειθούς, οι οποίες αξιοποιούνται στη διδασκαλία.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Τα ερευνητικά ερωτήματα

Η παρούσα μελέτη επιδιώκει να διερευνήσει: 1) αν εκπαιδευτικοί της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Δ.Ε.) αξιοποιούν στη διδακτική τους μεθοδολογία πρακτικές πειθούς, 2) ποιες από αυτές είναι οι πιο δημοφιλείς, και 3) αν υπάρχουν δημογραφικά χαρακτηριστικά των εκπαιδευτικών Δ.Ε. που επιδρούν στην επιλογή των πρακτικών και τη συχνότητα εφαρμογής τους. Η ερευνητική μελέτη παράλληλα επιδιώκει να καταγράψει και απόψεις εκπαιδευτικών Δ.Ε. για το ρόλο της πειθούς στη διδασκαλία.

Το πλαίσιο της έρευνας

Για την αναζήτηση επιστημονικά τεκμηριωμένων πρακτικών πειθούς κρίθηκε σκόπιμο να μελετηθούν αυτές που χρησιμοποιούνται στη διαφήμιση για δύο λόγους. Πρώτον, γιατί αποτελεί ένα τομέα όπου έχουν πραγματοποιηθεί εξ αντικειμένου πολλές εφαρμογές των πρακτικών πειθούς. Δεύτερον, γιατί λόγω των αρνητικών αντιλήψεων που αναμένονται ή που έχουν καταγραφεί περί χρήσης πειθούς στην εκπαιδευτική κοινότητα (Murphy, 2001· Sinatra & Kardash, 2004) είναι πιθανό πολλές από αυτές να χρησιμοποιούνται στη διδασκαλία, χωρίς ωστόσο να χαρακτηρίζονται ως πρακτικές πειθούς και επομένως ο εντοπισμός τους στη βιβλιογραφία της Διδακτικής με αυτόν τον όρο να είναι δύσκολα επιτεύξιμος. Στη συνέχεια και για κάθε μία πρακτική πειθούς που εντοπίστηκε στον τομέα της διαφήμισης, έγινε αναζήτηση της «συναφούς» πρακτικής στον τομέα της Διδακτικής. Οι «συναφείς» πρακτικές που βρέθηκαν στον τομέα της Διδακτικής είτε συνιστούν αυτούσιες πρακτικές πειθούς, αν δεχθούμε την πειθώ ως εγγενή στη διδακτική διαδικασία (Hynd, 2001), είτε περιλαμβάνουν χαρακτηριστικά γνωρίσματα των πρακτικών πειθούς όπως η επίκληση στην αυθεντία και αξιοπιστία του πομπού, η επίκληση στο συναίσθημα και τη λογική (το τρίπτυχο του Αριστοτέλη ήθος, πάθος, λόγος), αλλά και χαρακτηριστικά που συναντώνται στις θεωρίες και τα μοντέλα που επιχειρούν να ερμηνεύσουν την πειθώ (Gharbaghi et al., 2013), όπως η θεωρία γνωστικής ασυμφωνίας του Festinger (1957), το μοντέλο πιθανότητας λεπτομερούς επεξεργασίας (ELM) των Petty & Cacioppo (1986) κ.ά. Μεταξύ των κριτηρίων που λήφθηκαν υπόψη για την επιλογή άρθρων στην έρευνα ήταν το έτος δημοσίευσης, η γλώσσα και το ακαδημαϊκό προφίλ των περιοδικών. Αξιοποιήθηκαν 3 βάσεις δεδομένων, ScienceDirect, Google Scholar και Scopus. Κάποιες λέξεις κλειδιά που χρησιμοποιήθηκαν στην αναζήτηση ήταν «persuasion», «persuasive advertising», «teaching as persuasion» κ.ά.

Το εργαλείο έρευνας και η δειγματοληψία

Για τους σκοπούς της έρευνας καταρτίστηκε ένα δομημένο ερωτηματολόγιο χωρισμένο σε επιμέρους ενότητες με ερωτήσεις κλειστού και ανοιχτού τύπου. Το περιεχόμενο των ερωτήσεων σχεδιάστηκε εξ' ολοκλήρου από τους συγγραφείς καθώς δεν υπήρχε αντίστοιχο στη βιβλιογραφία. Ως πρώτο βήμα έγινε πιλοτική εφαρμογή σε 12 καθηγητές Δ.Ε. για έλεγχο, επισημάνσεις και βελτιώσεις. Λαμβάνοντας υπόψη την ανατροφοδότησή τους το ερωτηματολόγιο πήρε την τελική του μορφή χρησιμοποιώντας τις φόρμες στο GoogleDocs και εστάλη μέσω email στο δείγμα της έρευνας προκειμένου να συμπληρωθεί.

Το ερωτηματολόγιο σχεδιάστηκε για να ανιχνεύσει κατά πόσο οι εκπαιδευτικοί αξιοποιούν πρακτικές πειθούς στη διδακτική τους μεθοδολογία καθώς και ποιες από αυτές είναι οι πιο δημοφιλείς. Η διδακτική προσέγγιση με την οποία αξιοποιούνται οι εν λόγω πρακτικές (δασκαλοκεντρική ή μαθητοκεντρική) και ο αναλυτικός τρόπος εφαρμογής τους δεν διερευνήθηκαν. Το κύριο μέρος του ερωτηματολογίου περιλάμβανε 22 ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής, μία για κάθε πρακτική πειθούς. Οι συμμετέχοντες καλούνταν να επιλέξουν μεταξύ 5 κλιμακωτών απαντήσεων τύπου Likert για τη συχνότητα χρήσης. «Ποτέ» αν η συγκεκριμένη πρακτική δεν αξιοποιούνταν κατά τη διδασκαλία, «Σπάνια» αν η χρήση ήταν σε ποσοστό μικρότερο του 20% των διδακτικών ωρών (Δ.Ω.), «Μερικές φορές» αν ήταν από 30% έως 60% των Δ.Ω., «Πολύ συχνά» αν ήταν από 70% έως 90% των Δ.Ω. και «Σχεδόν σε κάθε μάθημα» αν ήταν σε ποσοστό άνω του 90% των Δ.Ω. Ο συντελεστής εσωτερικής αξιοπιστίας και συνέπειας Cronbach's alpha για τις 22 ερωτήσεις ήταν 0,872. Η ανάλυση των απαντήσεων πραγματοποιήθηκε με το στατιστικό πακέτο SPSS.

Η παρούσα έρευνα αναζήτησε ένα μη πιθανοτικό δείγμα με δειγματοληψία χιονοστιβάδας. Το σύνολο των εκπαιδευτικών που πήραν μέρος στην έρευνα ήταν 150 άτομα εκ των οποίων 99 ήταν γυναίκες (66%) και 51 ήταν άντρες (34%). Η πλειοψηφία του δείγματος ήταν στην ηλικιακή κατηγορία 50-59 ετών (45,3%), είχαν τη μεγαλύτερη διδακτική προϋπηρεσία σε Γενικά Λύκεια (59,3%) και το επίπεδο μετεκπαίδευσής τους στη Διδακτική ήταν επιμορφωτικά σεμινάρια (45,3%). Οι ερωτήσεις κλειστού τύπου απαντήθηκαν από όλα τα άτομα του δείγματος, ενώ οι ερωτήσεις ανοιχτού τύπου από μία υποομάδα 39 ατόμων.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ & ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από την ανάλυση των απαντήσεων του ερωτηματολογίου προέκυψαν ενδείξεις ότι οι εκπαιδευτικοί Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης είναι σε σημαντικό βαθμό εξοικειωμένοι και συνακόλουθα αξιοποιούν αρκετές πρακτικές πειθούς στη διδασκαλία τους. Όλες οι προτεινόμενες στο δείγμα πρακτικές βρέθηκε πως χρησιμοποιούνται σε μικρότερο ή μεγαλύτερη βαθμό.

Για την ανάδειξη των πιο δημοφιλών πρακτικών ακολουθήθηκε ως κριτήριο το αθροιστικό ποσοστό των επιλογών «Πολύ συχνά» και «Σχεδόν σε κάθε μάθημα». Η πιο δημοφιλής πρακτική φαίνεται να είναι η «Προηγούμενη γνώση», την οποία αξιοποιεί το 92% των εκπαιδευτικών του δείγματος και ακολουθούν η «Επανάληψη» (88%), τα «Συγκεκριμένα οφέλη» (75,4%), το «Χιούμορ» (72%) και η «Ελκυστικότητα-Ενθουσιασμός» (70%). Από τις συγκρίσεις μεταξύ των υποομάδων βρέθηκε σημαντική διαφορά σε δύο περιπτώσεις. Η μέση τιμή του αθροιστικού ποσοστού των επιλογών «Πολύ συχνά» και «Σχεδόν σε κάθε μάθημα» στους εκπαιδευτικούς χωρίς μετεκπαίδευση στη Διδακτική βρέθηκε χαμηλότερη από ότι σε αυτούς: α) με επιμόρφωση στη Διδακτική ($t=-2,849$, $df=41,7$, $p=0,007$) και β) με μεταπτυχιακό τίτλο στη Διδακτική ($t=-2,656$, $df=42$, $p=0,011$).

Η παρουσία του χιούμορ και της ελκυστικότητας – ενθουσιασμού εντός της πρώτης πεντάδας είναι ένα αποτέλεσμα που δεν αναμενόταν πριν τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου. Η ευχάριστη διάθεση στο μάθημα, η επιδίωξη της χαλαρής και φιλικής ατμόσφαιρας, η εκδήλωση ενθουσιασμού για το αντικείμενο της διδασκαλίας και η προσεγμένη εμφάνιση φαίνεται να είναι από τις πιο δημοφιλείς επιλογές των εκπαιδευτικών στην επίτευξη πειστικής επικοινωνίας κατά τη διδακτική πράξη. Αξίζει να αναφερθεί ότι από τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών αποτυπώθηκε μία θετική στάση απέναντι στην παιδαγωγική αξιοποίηση της πειθούς, καθώς αναγνωρίστηκε από το σύνολο σχεδόν του δείγματος τόσο η θετική πτυχή της πειθούς όσο και οι πολλαπλοί ρόλοι που διαδραματίζει ή δύναται να διαδραματίσει στη διδασκαλία.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Alexander, P. A., Fives, H., Buehl, M. M., & Mulhern, J. (2002). Teaching as persuasion. *Teaching and Teacher Education*, 18(7), 795-813. [https://doi.org/10.1016/S0742-051X\(02\)00044-6](https://doi.org/10.1016/S0742-051X(02)00044-6)
- Festinger, L. (1957). *A theory of cognitive dissonance*. Evanston, IL: Row, Peterson.
- Gharbaghi, A., Aris, B., Ahmad, M. H., & Rosli, M. S. (2013). Technological Persuasive Pedagogy: A new Way to Persuade Students in the Computer-Based Mathematics Learning. *Journal of Education and Practice*, 4(14), 43-48.
- Hynd, C. (2001) Persuasion and its role in meeting educational goals. *Theory into Practice*, 40(4), 270-277. https://doi.org/10.1207/s15430421tip4004_9
- Murphy, P. K. (2001). Teaching as persuasion: A new metaphor for a new decade. *Theory into practice*, 40(4), 224-227. https://doi.org/10.1207/s15430421tip4004_2
- Petty, R. E., & Cacioppo, J. T. (1986). *The elaboration likelihood model of persuasion*. Springer New York. Retrieved from <https://scholar.google.com>
- Sinatra, G. M., & Kardash, C. M. (2004). Teacher candidates' epistemological beliefs, dispositions, and views on teaching as persuasion. *Contemporary educational psychology*, 29(4), 483-498. <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2004.03.001>
- Vosniadou, S. (2001). What can persuasion research tell us about conceptual change that we did not already know?. *International Journal of Educational Research*, 35(7-8), 731-737. [https://doi.org/10.1016/S0883-0355\(02\)00012-5](https://doi.org/10.1016/S0883-0355(02)00012-5)